

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

6. veebruar 2014*

Eelotsusetaotlus — ELTL artiklid 52 ja 56 — Teenuste osutamise vabadus — Väikelaevanduse litsentsi andmine — Litsentsi väljastamise riigis elamise nõue — Piirang mitteresidentidele — Mereohutuse säilitamine — Avalik kord

Kohtuasjas C-509/12,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Tribunal Central Administrativo Norte (Portugal) 5. juuli 2012. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 9. novembril 2012, menetluses

Instituto Português e dos Transportes Marítimos (IPTM)

versus

Navileme – Consultadoria Náutica, Lda,

Nautizende – Consultadoria Náutica, Lda,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president M. Ilešič, kohtunikud C. G. Fernlund, A. Ó Caoimh (ettekandja), C. Toader ja E. Jarašiūnas,

kohtujurist: P. Mengozzi,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Portugali valitsus, esindajad: L. Inez Fernandes, P. Portugal, M. Moreno ja E. Gonçalves,

— Euroopa Komisjon, esindajad: H. Tserepa-Lacombe ja P. Guerra e Andrade,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: Portugali.

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb sisuliselt ELTL artiklite 52 ja 56 tõlgendamist.
- 2 Eelotsusetaotlus on esitatud ühelt poolt Instituto Português e dos Transportes Marítimos (IPTM) ning teiselt poolt koolide Navileme – Consultadoria Náutica, Lda (edaspidi „Navileme”) ja Nautizende – Consultadoria Náutica, Lda (edaspidi „Nautizende”) vahelises vaidluses, mis käsitleb IPTM keeldumist lubada väikelaevajuhi meresõidutunnistuse (edaspidi „väikelaevajuhi tunnistus”) saamiseks eksamile Euroopa Liidu kodanikke, kelle elukoht ei ole Portugalis.

Portugali õigus

- 3 Väikelaevanduse määruse, mis on heaks kiidetud 25. mai 2004. aasta dekreetseadusega nr 124/2004 (Regulamento da Náutica de Recreio, aprovado pelo Decreto-Lei nr 124/2004) (*Diário da República* I, A-seeria, nr 122, 25.5.2004, edaspidi „RNR”), artikli 29 lõikes 1 on sätestatud:

„Ilma et see mõjutaks järgmises artiklis sätestatud, annab IPTM

väikelaevajuhi tunnistuse isikutele, kelle elukoht on Portugali territooriumil ja kes esitavad tõendi nimetatud tunnistuse saamiseks vajaliku koolituse eduka läbimise kohta vastavalt artiklis 35 ette nähtud tingimustele. [...]”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

- 4 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et Navileme ja Nautizende esitasid Tribunal Administrativo e Fiscal do Portole kaebuse IPTM peale, mis on Portugalis eksamite korraldamise ja väikelaevajuhi tunnistuste andmise eest vastutav asutus. Need kaks laevajuhtimise kooli asuvad Portugalis ja nende tegevusala on eelkõige kohustusliku koolituse pakkumine isikutele, kes soovivad osaleda väikelaevajuhi tunnistuste saamiseks vajalikul eksamil. Koolide sõnul on IPTM alates detsembrist 2004 keeldunud selle tunnistuse saamiseks eelduseks olevale eksamile lubamast nende õpilasi, kelle elukoht ei ole Portugalis, põhjendusel et nad ei vasta RNR artikli 29 lõikes 1 ette nähtud tingimustele. Vaidlus puudub selle üle, et enne RNR-i jõustumist võisid mitteresidendid sellel eksamil osaleda.
- 5 Navileme ja Nautizende väitsid, et RNR artikli 29 lõikes 1 ette nähtud elukohanõue on vastuolus liidu õiguse ja Euroopa Kohtu praktikaga, mille kohaselt on keelatud teenuste osutamise vabaduse piiramine kodakondsuse ja elukoha alusel. See nõue piirab õppijate vabadust minna teistesse liikmesriikidesse kui oma elukoha riik, käesoleval juhul Portugal, et tarbida koolitusteenust eesmärgiga valmistuda väikelaevajuhi tunnistuse saamiseks vajalikuks eksamiks. Koolid väidavad, et kõnealune piirang vähendab nende koolitustele registreeruvate isikute arvu. Navileme ja Nautizende on seisukohal, et niisugune piirang ei ole lähtuvalt EL toimimise lepingust põhjendatud.
- 6 Selle argumendi alusel palusid Navileme ja Nautizende Tribunal Administrativo e Fiscal do Porto esiteks mõista IPTM-lt neile välja kahjuhüvitis ning teiseks kohustada teda lubama väikelaevajuhi tunnistuse saamiseks vajalikule eksamile liidu kodanikke, kelle elukoht ei ole Portugalis, ja eksami eduka sooritamise korral lubama neil kodanikel juhtida laevu, mis vastavad saadud tunnistusele. Tribunal Administrativo e Fiscal do Porto rahuldab nende nõuded.
- 7 IPTM esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule.

- 8 Neil asjaoludel otsustas Tribunal Central Administrativo Norte menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas arvestades põhimõtet, et ühe liikmesriigi ja teise liikmesriigi kodanike vaheline diskrimineerimine on keelatud (ELTL artikkel 18), isikute vaba liikumist Euroopa Liidus ja selle suhtes kohaldatavaid erandeid (ELTL artikli 45 lõige 3) ning teenuste osutamise vabadust ja selle võimalikke piiranguid (ELTL artiklid 52 ja 62), tuleb liidu õigust tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnorm, millega on kehtestatud nõue, et väikelaevajahi tunnistuse saamiseks peab isiku elukoht olema selle riigi territooriumil?”

Eelotsuse küsimuse analüüs

- 9 Oma küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ELTL artikleid 52 ja 56 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi sellised õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja millega on kehtestatud selle riigi territooriumil elamise nõue liidu kodanikele, kes soovivad, et see liikmesriik väljastaks neile väikelaevajahi tunnistuse.
- 10 Sissejuhatuseks tuleb märkida, et esiteks võib ettevõtja oma elukohariigi vastu tugineda õigusele teenuseid vabalt osutada juhul, kui teenuseid osutatakse teises liikmesriigis elavatele teenuste tarbijatele, ning teiseks hõlmab see õigus ka nende isikute vabadust, kellele teenuseid pakutakse, minna piiranguteta teise liikmesriiki, et seal teenust kasutada (vt eelkõige 29. aprilli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-224/97: Ciola, EKL 1999, lk I-2517, punkt 11 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 11 Samuti tuleb teatud liikmesriigis elavaid isikuid, kes turistidena või õppereisi raames siirduvad teise liikmesriiki, pidada ELTL artikli 56 tähenduses isikuteks, kellele teenust pakutakse (vt 15. juuni 2010. aasta otsus kohtuasjas C-211/08: komisjon vs. Hispaania, EKL 2010, lk I-5267, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 12 Seega niisugusel juhul nagu põhikohtuasjas on ELTL artiklites 56–62 ette nähtud teenuste osutamise vabadust reguleerivad sätted kohaldatavad ühelt poolt väikelaevajahi tunnistuse saamiseks mõeldud koolitusteeluste osutamisele, mida pakuvad laevajuhtimise koolid nagu Navileme ja Nautizende teistest liikmesriikidest pärit isikutele, kelle elukoht ei ole Portugalis ja kes soovivad saada selles liikmesriigis väikelaevajahi tunnistust, ning teiselt poolt nende samade teenuste saamisele kõnealuste õppijate poolt.
- 13 Tuleb tõdeda, et niisugune siseriiklik õigusnorm, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mille kohaselt on väikelaevajahi tunnistuse väljastamise võimalus piiratud üksnes asjaomase liikmesriigi elanikega, eirab ELTL artikli 56 lõikes 1 ette nähtud keeldu kehtestada mis tahes piiranguid teenuste osutamise vabadusele.
- 14 Nimelt, kuigi niisugune Portugali õigusnorm on vahet tegemata kohaldatav nii kodanikele kui ka mittekodanikele ega põhine seega väikelaevajahi tunnistust saada soovivate isikute kodakondsusel, on selle määravaks aluskriteeriumiks siiski nende elukoha asukoht. Väljakujunenud kohtupraktikast ilmneb aga, et siseriiklik säte, milles on ette nähtud eristamine elukoha kriteeriumi alusel, võib halvemas olukorda seada peamiselt teiste liikmesriikide kodanikud, kuna mitteresidendid on enamasti mittekodanikud (vt selle kohta 7. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas C-350/96: Clean Car Autoservice, EKL 1998, lk I-2521, punkt 29; eespool viidatud kohtuotsus Ciola, punkt 14, ja 25. jaanuari 2011. aasta otsus kohtuasjas C-382/08: Neukirchinger, EKL 2011, lk I-139, punkt 34).
- 15 Põhikohtuasjas käsitletavat õigusnormid võivad seega mõjutada teatud isikuid, kellele asjaomast teenust pakutakse, ehk isikuid, kelle elukoht ei ole Portugalis, kes on läbinud Navileme või Nautizende korraldatud koolituse ja kes selle koolituse tulemusel soovivad saada väikelaevajahi tunnistust Portugalis.

- 16 Samuti loovad põhikohtuasjas käsitletavad õigusnormid takistuse selliste laevajuhtimise koolituse teenuste osutamise vabadusele, nagu neid pakuvad niisugused koolid nagu Navileme või Nautizende, kuna isikuid, kelle elukoht ei ole Portugalis, ei huvita nende koolitused, kuivõrd pärast koolituse läbimist ei ole õpilastel võimalik saada väikelaevajuhi tunnistust.
- 17 Sellest tulenevalt kujutavad endast ELTL artikli 56 lõike 1 tähenduses teenuste osutamise vabaduse piirangut niisugused siseriiklikud õigusnormid, mille tagajärjel esiteks pärsitakse mujal kui Portugalis elavate liidu kodanike tahet minna sellesse liikmesriiki, et osaleda koolitusel eesmärgiga saada selle liikmesriigi väljastatav väikelaevajuhi tunnistus, ning teiseks muudetakse vähem atraktiivseks teenused, mida pakuvad laevajuhtimise koolid isikutele, kelle elukoht ei ole Portugalis, kuivõrd viimased ei saa selles liikmesriigis osaleda väikelaevajuhi tunnistuse saamiseks mõeldud eksamil ja neile ei saa väljastada sellist tunnistust.
- 18 Edasi tuleb analüüsida, mil määral võib põhikohtuasjas käsitletav piirang olla lubatud ELTL artiklis 52 otseselt ette nähtud erandite alusel, mida selles valdkonnas kohaldatakse vastavalt ELTL artiklile 62, või põhjendatud Euroopa Kohtu praktika kohaselt ülekaaluka üldise huvi tõttu (vt selle kohta 12. juuli 2012. aasta otsus kohtuasjas C-176/11: HIT ja HIT LARIX, punkt 20). Lisaks peab sellise meetme kohaldamine siiski olema taotletava eesmärgi saavutamiseks sobiv ega tohi minna kaugemale, kui on eesmärgi saavutamiseks vajalik (13. detsembri 2012. aasta otsus kohtuasjas C-379/11: Caves Krier Frères, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 19 Sellega seoses väidab Portugali valitsus, et põhikohtuasjas kõne all olev piirang on vajalik avaliku korra huvides ehk seetõttu, et liikmesriigil on vaja tagada mereohutuse kõrge tase, mis tähendab, et tuleb tagada tõhus kontroll väikelaevajuhi tunnistuse omanike üle. Siseriiklikus õiguses ette nähtud elukohanõue on selleks tingimata vajalik. Valitsus märgib lisaks, et liidu teise õiguse enda kohaselt on elukohanõude kehtestamise põhimõte lubatud, ning viitab sellega seoses nõukogu 29. juuli 1991. aasta direktiivi 91/439/EMÜ juhilubade kohta (EÜT L 237, lk 1; ELT eriväljaanne 07/01, lk 317) artikli 7 lõike 1 punktile b.
- 20 ELTL artiklis 52 otseselt sätestatud avaliku julgeoleku ja avaliku korra tagamise eesmärk, millele Portugali valitsus viitab, on tõepoolest õiguspärane eesmärk, mis üldjuhul võiks põhjendada teenuste osutamise vabaduse piirangut. Vastupidi selle valitsuse väidetele ei saa põhikohtuasjas käsitletavat elukohanõuet selle eesmärgiga siiski põhjendada. Sellisele põhjendusele tuginemine eeldab nimelt tegelikku ja piisavalt tõsist ohtu mõnele ühiskonna põhihuvile (21. jaanuari 2010. aasta otsus kohtuasjas C-546/07: komisjon vs. Saksamaa, EKL 2010, lk I-439, punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika). Portugali valitsus ei väida aga, et niisuguste asjaolude esinemine on käesolevas asjas tõendatud.
- 21 Lisaks tuleb tõdeda, et niisugune tingimus nagu põhikohtuasjas kõne all olev elukohanõue, millel puudub igasugune seos läbitud koolituse ja laevajuhi võimetega, ei ole iseenesest võimeline saavutama taotletavat eesmärki, milleks on tagada mereohutus.
- 22 Peale selle ei ole vastupidi Portugali valitsuse väidetele asjakohane see, et direktiivi 91/439 artikli 7 lõike 1 punkti b ja nüüd Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsembri 2006. aasta direktiivi 2006/126/EÜ juhilubade kohta (EÜT L 403, lk 18) artikli 7 lõike 1 punkti e kohaselt on Euroopa juhilubade väljastamine lubatud üksnes taotlejatele, kelle alaline elukoht on juhiluba väljastava liikmesriigi territooriumil või kes suudab tõendada, et ta on seal õppinud vähemalt kuus kuud. Nimelt erinevalt olukorrast põhikohtuasjas on nendes direktiivides sätestatud elukohanõude eesmärk liidu õigusega ühtlustatud valdkonnas kindlaks määrata iga liikmesriigi pädevus Euroopa juhilubade väljastamisel.
- 23 Mereohutuse kõrgema taseme tagamise eesmärgi võib igal juhul saavutada teenuste osutamise vabadust vähem piiravate meetmetega, näiteks kehtestades väikelaevajuhi tunnistuse saamiseks mõeldud eksami läbimiseks ranged nõuded.

- 24 Seetõttu tuleb esitatud küsimusele vastata, et ELTL artikleid 52 ja 56 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi sellised õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja millega on kehtestatud selle riigi territooriumil elamise nõue liidu kodanikele, kes soovivad, et see liikmesriik väljastaks neile väikelaevajuhi tunnistuse.

Kohtukulud

- 25 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulused, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

ELTL artikleid 52 ja 56 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi sellised õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja millega on kehtestatud selle riigi territooriumil elamise nõue Euroopa Liidu kodanikele, kes soovivad, et see liikmesriik väljastaks neile väikelaevajuhi tunnistuse.

Allkirjad